

PRAWA AUTORSKIE ZASTRZEŻONE

Sporządziła : Cecylia Witek

1. Biblioteki a nowa ustawa o prawie autorskim

Wejście w życie nowego prawa autorskiego wywołało wiele pytań i kontrowersji, chodzi o to czy biblioteki mogą kopiować i przekazywać zamówione przez czytelników fragmenty książek, artykuły z czasopism oraz czy mogą nieodpłatnie udostępniać filmy, fonogramy, znajdujące się w zbiorach.

Czy zastrzeżenie "tylko do użytku służbowego" wyklucza możliwość udostępnienia, które pozycje będące w bibliotece podlegają prawu autorskiemu(np. dokumenty życia społecznego, druki ulotne, plansze, plakaty, mapy, fotografie itp.). Ustawa o prawie autorskim z 4 lutego 1994 art.1 wraz ze zmianami stanowi, że: "przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)

W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

- wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe
- plastyczne,
- fotograficzne,
- lutnicze,
- wzornictwa przemysłowego,
- architektoniczne itp.,
- muzyczne i słowno-muzyczne,
- sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne,
- audiowizualne (w tym wizualne i audialne

Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną

Ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności Art.4 nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego:

- akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
- urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole,
- opublikowane opisy patentowe lub ochronne,
- proste informacje prasowe,

Art.8 Prawo autorskie przysługuje twórcy, o ile ustawa nie stanowi inaczej

Zgodnie z ustawą prawa majątkowe trwają 50 lat licząc w pełnych latach od 1 stycznia następnego roku:

- po śmierci twórcy,
- daty opublikowania utworu,
- ustalenia autorstwa utworu,

Dzieła, których czas ochrony minął nazywa się dziełami tzw. "martwej ręki"

Ustawa wprowadziła dla producentów lub wydawców takich utworów literackich, muzycznych, plastycznych, kartograficznych, fotograficznych obowiązek przekazywania 5% - 8% wpływów brutto na Fundusz Promocji Twórczości.

Dla bibliotek szczególnie istotne są regulacje dotyczące pierwszych wydań i wydań naukowych z dn. 22 lipca 2000, które wprowadzają pełne zabezpieczenie praw autorskich [Ustawa z dn. 9 czerwca 2000 Dz.U.nr 53 poz.637., 4 luty 1994 Dz.U.nr 24 poz.83, nr 43 poz.170 ; 1997 nr 43 poz.272, nr 88 poz.554]

Część wątpliwości wyjaśniają artykuły ustawy nr 27, 28, 30, dotyczące dozwolonego użytku w zakresie:

- bibliotek, archiwów, szkół (art.28),
- instytucji naukowych i oświatowych (w tym też bibliotek) (art.27),
- ośrodków informacji lub dokumentacji (dotyczy też bibliotek) (art.30),

zostaną one szerzej omówione w mojej pracy.

Bezspornym faktem jest, że każdy podmiot może bez ograniczeń reprodukować, rozpowszechniać wytwory niematerialne nie objęte ochroną prawną a to:

- brak cech twórczych (fotografia standardowa, proste opracowanie dokumentacyjne),
- wyłączone przepisem ustawy (akt normatywny, opis patentowy,dokument urzędowy),
- wygaśnięcie praw autorskich,
- utwory, które nigdy nie miały praw autorskich,

Wszystkie inne chronione są prawem autorskim i rygorizm ustawy łagodzą w/w artykuły mówiące o licencjach ustawowych i dozwolonym użytku mającym na uwadze interes publiczny i prywatny (osobisty)

2. Co bibliotekom wolno

Wg. ustawy "biblioteki, szkoły, archiwa mogą udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów opublikowanych"

Co to jest udostępnianie nieodpłatne , a co odpłatne?

Ustawa z dn. 27 czerwca 1997 o bibliotekach stanowi, że "usługi bibliotek, których organizatorami są: ministrowie i kierownicy urzędów centralnych jednostek samorządu terytorialnego powinny być ogólnie dostępne i bezpłatne. Art. 14 ust. 2 ustawy o bibliotekach dopuszcza wyjątki, można pobierać opłaty za:

- usługi informacyjne, bibliograficzne, reprograficzne oraz wypożyczenia międzybiblioteczne
- wypożyczenia materiałów audiowizualnych,
- jako kaucję za wypożyczone materiały biblioteczne,
- jako karę za niezwrócone w terminie materiały biblioteczne,
- za uszkodzenie, zniszczenie lub niezwrócenie materiałów bibliotecznych,

ustęp 3 tej ustawy mówi o tym, że wysokość tych opłat nie może przekraczać kosztów wykonania usługi, czyli biblioteka nie może czerpać zysków z tych usług. Z tego nasuwa się wniosek, że wszystkie usługi biblioteczne za wyjątkiem w/w są bezpłatne, p.3 ustawy stanowi, że wysokość opłat nie może przekroczyć kosztów wykonania usługi, a więc biblioteka nie może ponosić kosztów sporządzanych reprografii utworów, i innych materiałów, za wykonaną kopię czytelnik musi zapłacić. To, że w art.23 ustawy o prawie autorskim zapisano "nieodpłatnie" nie wyklucza ządania przez instytut, szkołę , uczelnię, bibliotekę zwrotu kosztów poniesionych przy reprografii za: mikrofilm, odczynniki, papier, toner, zużycie energii, amortyzację sprzętu, robociznę. Jednakże biblioteka nie może z tego tytułu osiągać zysku Ponadto biblioteki mogą udostępniać swoje zbiory nieodpłatnie (art.15 ust.1, 2, 3 tej ustawy)zgodnie z zasadami określonymi w statucie i regulaminie korzystania z biblioteki.

Art. 28 p.2 ustawy o prawie autorskim przyznaje bibliotekom dwa przywileje :

- biblioteki mogą nieodpłatnie udostępniać opublikowane utwory różnego rodzaju:np. druki, fonogramy, filmy,itp.,
- biblioteki mogą sporządzać pojedyncze kopie egzemplarzy już opublikowanych niedostępnych w handlu celem uzupełnienia własnych zbiorów i nieodpłatnego ich udostępnienia, a także sporządzenia kopii szczególnie cennego egzemplarza aby uchronić go od zniszczenia lub oddać do oprawy, konserwacji.

W świetle nowej ustawy biblioteki nie powinny kopiować utworów w większej ilości celem rozesłania ich do czytelników, aczkolwiek są pewne w tej materii niejasności, gdyż biblioteka może skopiować dzieło i przesłać je innej bibliotece w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych.

Biblioteki również mogą sporządzać i rozpowszechniać własne opracowania dokumentacyjne oraz pojedyncze egzemplarze nie większe niż 1 arkusz wydawniczy, fragmentów opublikowanych całości (w tym właśnie artykułów), drobnych utworów w całości w zakresie uzasadnionym celami dydaktycznymi.

Licencja art. 30 uprawnia do sporządzenia pojedynczych egzemplarzy opublikowanych dzieł nie większych niż 1 arkusz wydawniczy (tj. 22 strony) przez ośrodki informacji , biblioteki naukowe, fachowe, wojewódzkie, a art. 100 nakłada te same ograniczenia na reprografię wideogramów, fonogramów, programów radiowych, telewizyjnych. Jednak w tych materiałach jest praktycznie niemożliwe zachowanie 1 arkusza wydawniczego.

Szczególną licencją dla bibliotek przewiduje art. 27, w świetle tego przepisu instytucje naukowe i oświatowe mogą w celach dydaktycznych sporządzać kopie wybranych fragmentów opublikowanego dzieła a dla własnych pracowników naukowych (dla celów badawczych) nie obowiązuje limit1 arkusza. Ustawa zakazuje jedynie reprografii całości danego utworu przez bibliotekę dla pracownika lub jednostki organizacyjnej.

Art. 37 upoważnia biblioteki do wielokrotnego kopiowania wybranych fragmentów utworu dla potrzeb własnych studentów. I w tym przypadku jak znaczna to ma być część utworu jest kwestią otwartą, kryteria powinny być zróżnicowane w zależności od tego, czy chodzi o reprografię 1 egzemplarza czy też wielu przekazywanych studentom dla celów dydaktycznych.

3. Licencje ustawowe a zabezpieczenie interesów twórców

Bibliotekarze nie naruszają praw twórców, wręcz przeciwnie dbają o ich interesy, chronią poprzez przechowywanie w bibliotekach ich utwory ocalając od zapomnienia.

W prawie autorskim obowiązuje zasada, że w przypadku korzystania z utworów na podstawie dozwolonego użytku prywatnego czy osobistego, twórcy nie przysługuje wynagrodzenie (chyba, że ustawa stanowi inaczej). Chodzi tutaj o podatek 3% nałożony przez Ministra Kultury na usługi za pomocą kserografów. Biblioteki ta ustawa nie obowiązuje rozporządzeniem Ministra Kultury.

4. Co to jest dozwolony użytek prywatny?

Istotą instytucji dozwolonego użytku prywatnego jest korzystanie z cudzego utworu dla swoich własnych prywatnych potrzeb. Warunkiem legalności powoływania się na dobrodziejstwo dozwolonego użytku osobistego jest to, aby utwór z którego chce się korzystać był już rozpowszechniony. Odnosnie do znajdujących się w posiadaniu bibliotek egzemplarzy utworów warunek ten stanowi zasadę , skoro wydanie określonego dzieła jest równoznaczne z jego publikacją, stanowiącą szczególny przypadek rozpowszechniania. Ma to kluczowe znaczenie dla regulacji działalności reprograficznej bibliotek art. 14 ust. 2 § 1 ustawy upowszechniającej do pobierania opłat za usługi reprograficzne realizowane na zamówienie osób korzystających z materiałów bibliotecznych w ramach dozwolonego użytku prywatnego.

W obecnym stanie prawnym brak wyraźnych wskazań ilościowych w tym zakresie, dlatego też należy kierować się art. 35 ustawy o prawie autorskim (przepis mówi o tym, że dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy).

Dotyczy to głównie interesów majątkowych np. W postaci narażenia na zmniejszenie spodziewanych korzyści na skutek kserowania całych egzemplarzy dzieł nowych znajdujących się w komercyjnym obrocie.

Dlatego też w działalności reprograficznej biblioteki powinny wykazać ostrożność przy kopiowaniu egzemplarzy dzieł nowych znajdujących się w komercyjnym obrocie.

Reprografia dokumentu bibliotecznego wchodzi w skład działalności i usługi bibliotecznej i informacji naukowej i jest objęte 0 stawką VAT, nie może być prowadzone w ramach działalności gospodarczej, która jako odpłatna może naruszać prawa twórców.

Art. 27 ustawy zezwala instytucjom naukowym i oświatowym (a więc i bibliotekom) aby w celach dydaktycznych, badawczych udostępniały opublikowane utwory i sporządzały z ich kopie fragmentów. Co to jest "fragment" tego pojęcia nie definiuje żaden akt normatywny wg. "Słownika języka polskiego" "fragment" to: wyodrębniona część jakiejś całości, kawałek, wycinek, urywek, szczątek."

Artykuł jest właśnie takim fragmentem w czasopiśmie i dlatego można kserować go w całości, a także więcej niż 1 z danego czasopisma.

Bibliografia

1. Barta Janusz, Markiewicz Ryszard :Co wolno bibliotekom? Biblioteki a nowe prawo autorskie "Bibliotekarz" 1995, nr 6 s. 6-12
2. BilińskiLucjan : Nieodpłatne usługi biblioteczne. "Bibliotekarz" 2002 nr 6 s. 32
3. Golał Rafał : Uwarunkowania prawne działalności reprograficznej, prowadzonej przez biblioteki. "Bibliotekarz" 2003, nr 3 s. 4-8
4. Howorka Bolesław: Dozwolony użytek chronionych utworów. "Bibliotekarz". - 2002, s. 8-13
5. Howorka Bolesław: Prawo autorskie. "Bibliotekarza" 1994, nr 7-8 s. 13-17
6. Howorka Bolesław : Prawo autorskie a działalność biblioteczna (na marginesie pewnej opinii prawnej). "Bibliotekarz" 1995, nr 6 s. 12-15
7. Howorka Bolesław : Przedmiot i podmiot prawa autorskiego w nowej ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. "Poradnik Bibliotekarza" 1994, nr 5 s. 1-3
8. Keller Sławomir A :Czas ochrony autorskich praw majątkowych. "Magazyn Literacki". 1999, nr 1 , s. 17 nr 2, s. 47
9. Wyjaśnienia dotyczące przepisów prawa autorskiego. "Bibliotekarz" 1995, nr 4 s. 2-4,